QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 30 ta' Novembru, 2022.

Numru 5

Rikors numru 658/2021/1 JVC

Alfred Bugeja

v.

Avukat tal-Istat

1. Fl-1 ta' Novembru 2002 l-attur kien tressaq taħt arrest flimkien ma' tmintax-il persuna oħra quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali akkużat, *inter alia,* b'assoċjazzjoni biex tinbiegħ jew tiġi traffikata d-droga f'Malta. Lejn l-aħħar tal-2008 saret is-separazzjoni tal-proċeduri u l-attur reġa' tressaq taħt arrest, din id-darba ma' persuna waħda biss, fis-6 ta' Novembru u l-proċeduri reġgħu bdew mill-ġdid. L-attur instab ħati mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali fil-21 ta' Diċembru 2015 u intavola appell minn din

is-sentenza fit-23 ta' Diċembru 2015. Dan l-appell kien ġie miċħud permezz ta' sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-20 ta' Marzu 2019. L-attur sussegwentement intavola dawn il-proċeduri permezz ta' liema qed jilmenta li fil-proċeduri kriminali kontra tiegħu kien hemm dewmien irraġonevoli li lleda d-dritt tiegħu għal smigħ xieraq.

2. F'dawn il-proċeduri huwa talab għalhekk lill-Ewwel Qorti sabiex:

> "i) Tiddikjara illi s-sentenza moghtija nhar il-wiehed u ghoxrin (21) ta' Dicembru tas-sena elfejn u hmistax (2015) mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali, liema sentenza giet ikkonfermata mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar il-ghoxrin (20) ta' Marzu tas-sena elfejn u dsatax (2019), tivvjola d-drittijiet fundamentali tar-rikorrent ghal smigh xieraq kif provdut f'Artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u f'Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali kif inkorporata fil-Ligijiet taghna mill-Kapitolu 319 u dana minhabba it-trapass taz-zmien twil li damu il-proceduri;
>
> ii) Taghti kull provvediment u/jew rimedju iehor xieraq u opportun sabiex jigi zgurat it-twettiq tad-dritt fundamentali tar-rikorrent ghal smigh xieraq;
>
> iii) Taghti kumpens xieraq ghad-danni morali sofferti mir-rikorrent.
>
> Bl-ispejjez."

3. L-Avukat tal-Istat eċċepixxa, *inter alia,* li l-proċess kriminali in kwistjoni kien jirrigwarda każ kompless u jinvolvi ħafna nies u għalhekk kien jeħtieġ ammont ta' żmien sabiex jiġu prodotti l-provi kollha tant li fil-fatt ġew prodotti madwar 48 xhud, li m'hemm l-ebda *"time limit"* li l-Qorti trid bilfors tosserva fil-kors tal-proċeduri quddiemha għaliex altrimenti l-interessi tal-ġustizzja jiġu preġudikati minħabba għaġġla żejda u inkonsulta, li sabiex tkun tista' tiġi milqugħa t-talba attriċi jrid jirriżulta

mhux biss li l-każ dam pendenti iżda li tali dewmien kien wieħed kapriċċuz u intiż biex jiżvantaġġah fit-tgawdija tad-drittijiet tiegħu, li kull każ irid jiġi studjat fuq il-mertu tiegħu, li l-attur ma sofra l-ebda leżjoni tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq, u li l-unika rimedju li għandu jingħata lill-attur huwa biss ta' kumpens għad-danni morali u mhux ta' danni materjali.

4. Bis-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali) tal-31 ta' Mejju 2022 ġie deċiz hekk:

> "Ghaldaqstant ghar-ragunijiet kollha suesposti din il-Qorti taqta' u tiddeciedi dan ir-rikors billi filwaqt li tichad ir-risposta tal-intimat Avukat tal-Istat sakemm din hija nkompatibbli ma' dak hawn deciz, tghaddi sabiex tilqa' t-talbiet tar-rikorrent kif isegwi:
>
> i) Tilqa' l-ewwel talba u tiddikjara illi s-sentenza moghtija nhar il-wiehed u ghoxrin (21) ta' Dicembru tas-sena elfejn u hmistax (2015) mill-Onorabbli Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali, liema sentenza giet ikkonfermata mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar il-ghoxrin (20) ta' Marzu tas-sena elfejn u dsatax (2019), tivvjola d-drittijiet fundamentali tar-rikorrent ghal smigh xieraq kif provdut f'Artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u f'Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali kif inkorporata fil-Ligijiet taghna mill-Kapitolu 319 u dana minhabba it-trapass taz-zmien twil li damu il-proceduri;
>
> ii) Tilqa' t-tieni u t-tielet talba u tghaddi sabiex tordna lill-intimat Avukat tal-Istat ihallas lir-rikorrent is-somma ta' elfejn u hames mitt Euro (€2,500) rapprezentanti danni morali bhala kumpens ghall-lezjoni sofferta;
>
> Bl-ispejjez kollha kontra l-Avukat tal-Istat.
>
> Tordna n-notifika ta' din id-decizjoni lill-Onorevoli Speaker tal-Kamra tad-Deputati."

5. L-Avukat tal-Istat preżenta r-rikors tal-appell tiegħu fl-20 ta' Ġunju 2022 permezz ta' liema talab lil din il-Qorti sabiex tirriforma s-sentenza appellata billi tħassarha limitatament f'dik il-parti fejn akkordat kumpens

fl-ammont ta' €2,500 u tikkonfermaha fil-bqija, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellat.

6. L-attur appellat ippreżenta r-risposta tal-appell tiegħu fit-12 ta' Lulju 2022 permezz ta' liema talab lil din il-Qorti sabiex tikkonferma s-sentenza appellata, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-Avukat tal-Istat.

Ikkonsidrat;

7. L-Avukat tal-Istat jargumenta li għalkemm mhux qed jiġi kontestat li fil-proċeduri kriminali in kwistjoni kien hemm dewmien żejjed, dan id-dewmien ma kellu l-ebda riperkussjonijiet gravi fuq l-appellat u għalhekk l-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta llikwidat kumpens monetarju għall-ksur li sabet. Jgħid li l-appellat huwa "notorjament a *career criminal* li qatta' ħajtu dieħel u ħiereġ il-ħabs…" Jgħid ukoll li l-Ewwel Qorti fis-sentenza tagħha rrikonoxxiet li l-kawża kriminali kienet komplessa ferm u li minkejja dan il-prosekuzzjoni rnexxielha ttella' l-provi fi żmien sentejn biss. Iżid li mhux l-istess jista' jingħad għall-attur li dam erba' snin biex jagħlaq il-provi tiegħu minkejja li l-unika prova prodotta minnu kienet ix-xhieda tiegħu nnifsu, u jgħid li l-kawża damet minħabba l-imġieba tal-appellat u ta' dan m'għandux x'jaħti jew jinżamm responsabbli l-Istat. Jagħmel referenza għas-sentenza fl-ismijiet Avukat Dr. Cedric Mifsud noe v. Avukat Ġenerali tas-6 ta' Ġunju 2022 u jgħid li f'dik il-kawża din il-Qorti

kienet irrevokat il-kumpens akkordat mill-Ewwel Qorti għaliex sabet li d-dewmien ma kkawżax nuqqasijiet gravi fuq l-attur, u jargumenta li f'dan il-każ ukoll dikjarazzjoni ta' leżjoni hija suffiċjenti.

8. L-appellat iwieġeb li huwa kien tressaq quddiem il-Qorti taħt arrest fl-2002 u l-kawża kontra tiegħu ġiet deċiża b'mod finali fl-2019, li jfisser li l-proċeduri damu għaddejjin aktar minn tlettax-il sena u għalhekk m'hemmx dubju li l-kawża tiegħu ma ġietx deċiża fi żmien raġonevoli. Jgħid li fil-fatt l-Avukat tal-Istat stess isemmi l-użu ta' kawtela żejda u mhux kawtela raġonevoli, u jsostni li kawtela żejda mhijiex ġustifikata għaliex din ma swiet għal xejn ħlief tul żejjed fil-proċeduri u inċertezza għalih u għall-familjari tiegħu. Jargumenta li l-Istat għandu obbligu li jpoġġi fis-seħħ sistema effiċjenti ta' amministrazzjoni tal-ġustizzja u jżid li l-Avukat tal-Istat ammetta li f'dan il-każ kien hemm dewmien żejjed minkejja li qed isostni li dan ma kellu l-ebda riperkussjonijiet gravi fuqu.

9. L-Ewwel Qorti għamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet:

> "Illi fis-sottomissjonijiet taghhom il-partijiet jaqblu li l-kriterji li din il-Qorti ghandha tevalwa sabiex tasal ghal-konkluzjoni taghha dwar jekk kienx hemm lezjoni tal-jedd fundamentali ghal smigh xieraq tar-rikorrenti huma kif isegwi:
> 1. In-natura u/jew komplessita tal-kaz in kwistjoni;
> 2. Il-kondotta tal-partijiet fil-kawza;
> 3. Il-mod kif dawk il-proceduri gew trattati u kondotti mill-awtorita gudizzjarja stess.
>
> Principalment ir-rikorrent jilmenta mis-segwenti:
> a) Numru kbir ta' seduti li ma sar xejn fihom;
> b) Numru ta' differimenti mitluba mill-prosekuzzjoni;
> c) Numru sostanzjali ta' rinviji;

d) Numru ta' riassenjazzjonijiet tal-kaz lil gudikanti differenti li lkoll kellhom bzonn iz-zmien taghhom sabiex jezaminaw il-process voluminuz.

Ir-rikorrent jinsisti wkoll li s-semplici fatt li hu gia kien mizmum il-habs fuq reati ohra ma jgibx fix-xejn il-jedd tieghu ghal smigh xieraq fi zmien ragonveoli kif jallega li kkonkludiet il-Qorti tal-Magistrati fid-decizjoni taghha. Ir-rikorrenti jissottometti li:

Irid jinghad illi bniedem li jinstab il-habs xorta ghandu dritt jigi salvagwardjat mill-istat ta' incertezza, fustrazzjoni u ansjeta li d-dewmien ta' proceduri kriminali necessarjament jiggenera fil-persuna akkuzata. Semplicement ghaliex bniedem jinsab il-habs ma jfissirx illi m'ghandux ghalxiex ihares lejn il-futur; li kieku kien hekk, allura lanqas ikun hemm bzonn ta' terminu ta' prigunerija. . . .

Ir-rikorrent jibza wisq illi d-dewmien tal-proceduri kriminali kontrih wassal sabiex hu ma jkunx jista jiddefendi ruhu bl-ahjar mod anke ghaliex tali dewmien iwassal ghal qtiegh ta' qalb fil-persuna akkuzata, aktar u aktar meta din tinsab gewwa l-habs – post fejn persuna difficli kemm sabiex izomm id-dinjita kif ukoll is-sahha fizika u benesseri mentali' (fol.40 u 41 tal-process odjern)

Da parti tieghu l-Avukat tal-Istat intimat isostni li wara li r-rikorrent tressaq akkuzat fis-sena 2008 il-prosekuzzjoni hadet biss zmien sentejn sabiex ressqet il-provi kollha nonostante li l-kaz in kwistjoni, fi kliem l-intimat, kien wiehed mill-aktar kazijiet komplessi li qatt raw il-Qrati Maltin anki ghaliex kien hemm l-involviment ta' bosta snin. Izid li kien l-istadju tal-provi difiza li dam oltre erba' snin sabiex inghalaq u kienet l-istess Qorti tal-Magistrati li fl-atti rrimarkat li l-kaz kien qed idum wisq minhabba agir tar-rikorrenti odjern. Ghal dan id-dewmien, isostni l-intimat, m'ghandux jahti l-Istat.

Illi l-Qorti rat pagna, pagna l-process kriminali anness bhala prova mal-atti odjerni. Mill-process provdut lilha jirrizultalha li originarjament ir-rikorrent Alfred Bugeja tressaq taht arrest nhar l-1 ta' Novembru, 2002 flimkien ma 18-il akkuzat iehor. Mill-process esebit ma hemm xejn x'gara fis-seduti li sehhew bejn dik id-data u dik tas-6 ta' Novembru, 2008. Mill-verbal tas-6 ta' Novembru, 2008 jirrizulta li r-rikorrent rega' tressaq b'arrest, din id-darba flimkien biss ma' Charles Stephen Muscat. Fis-sentenza moghtija mill-Magistrat Francesco Depasquale fil-konfront tar-rikorrent odjern datata 21 ta' Dicembru, 2015 jinghad illi fil-5 ta' Dicembru 2008 saret is-separazzjoni tal-gudizzju fejn il-proceduri kontra r-rikorrent odjern Bugeja flimkien ma' Charles Steven Muscat bdew jimxu separatament mill-proceduri illi kienu jinkludu akkuzati ohra. Dwar dan fix-xiehda tieghu r-rikorrent jghid li filli kien jitla akkuzat ma' sbatax ohra izda mbaghad baghtuh f'awla ghalih.

Illi dwar it-trapass taz-zmien bejn l-1 ta' Novembru 2002 u s-6 ta' Novembru, 2008 din il-Qorti tqis li tant ma tressqux provi quddiemha

dwar x'sehh f'dak il-perjodu, li ma tistax taghmel analizi ragjonevoli tar-ragunijiet ghalfejn ghaddew sitt snin qabel mal-kaz tar-rikorrenti nfatam minn mal-bqija tal-imputati l-ohra hlief wiehed. Ghalhekk il-Qorti ma tistax tqis li b'xi mod ir-rikorrent ressaq prova sufficjenti li turi li d-dewmien f'dak l-istadju ma kienx gustifikat u/jew bi ksur tad-drittijiet fundamentali tieghu.

Mid-data tas-6 ta' Novembru, 2008 l-quddiem il-kaz beda jinstema quddiem il-Magistrat Michael Mallia. Sena wara' l-kaz gie assenjat lill-Magistrat Silvio Meli u fl-2012 dan gie riassenjat lill-Magistrat Francesco Depasquale. Dan ghaliex il-gudikanti precedenti gew elevati ghall-Imhallfin. F'Dicembru 2015 inghatat id-decizjoni fil-konfront tar-rikorrent odjern Bugeja. Ir-raguni ghalfejn inghatat decizjoni biss fil-konfront ta' Alfred Bugeja u mhux ukoll fil-konfront tal-akkuzat l-iehor Charles Steven Muscat ukoll mhix cara lil din il-Qorti mill-atti esebiti annessi mal-process odjern.

Il-Qorti rat li mis-seduta tas-6 ta' Novembru, 2008 il-kawza twalet ghal diversi ragunijiet fosthom:

i) Illi l-imputati (nkluz ir-rikorrent), mal-bidla tal-gudikant ghal darbtejn ma tawx ezenzjoni milli jergghu jinstemghu il-provi li kienu gia migbura sa dak iz-zmien u ghalhekk l-Avukat Generali talab li l-prosekuzzjoni terga' ttella' l-provi kollha taghha (fol 50 u fol. 164);

ii) Kien hemm mill-anqas hames seduti fejn il-prosekuzzjoni ma ressqitx provi jew ma attendietx;

iii) Kien hemm mill-anqas erba' seduti fejn il-proceduri ma setghux ikomplu ghaliex ma attendiex Alfred Bugeja jew ghax kellu appuntament l-Isptar jew ghax talab differiment;

iv) Kien hemm diversi seduti ohra li ma sarux ghaliex Alfred Bugeja ma ttellax il-Qorti mill-Habs jew ghaliex ma deherx l-akkuzat l-iehor Charles Steven Muscat;

v) Kien hemm mill-anqas tlett seduti li gew differiti fuq talba ta' Avukat jew iehor tal-imputati;

vi) Kien hemm ukoll diversi seduti li kellhom jigu differiti ghaliex jew Alfred Bugeja kien sprovvist minn Avukat jew l-Avukat tal-Ghajnuna Legali assenjat lilu kien qed jonqos li jidher waqt is-seduta;

vii) Kien hemm mill-anqas zewg differimenti da parti tal-Qorti qabel ma' l-kawza giet differita ghad-decizjoni filwaqt li kien hemm diversi differiment fuq perjodu ta' madwar ghaxar xhur da parti wkoll tal-Qorti sakemm din kienet f'posizzjoni li taghti d-decizjoni taghha f'Dicembru, 2015.

viii) Fil-verbal tal-14 ta' Frar 2011 l-kaz gie differit mighajr data bi ftehim bejn il-partijet sakemm jingabru xi traskrizzjonijiet ta'

intercettazzjonijiet u gie riappuntat ghad-29 ta' April, 2011. Fil-frattempt inbidel il-gudikant u l-kaz kompla jinstema' f'Novembru, 2011.

Jirrizulta lil din il-Qroti li l-provi tal-prosekuzzjoni gew dikjarati maghluqa nhar it-2 ta' Awwisu, 2010 filwaqt li l-ordni tal-Avukat Generali sabiex il-kaz ikompli jinstema u jigi deciz mill-Qorti ta' Gudikatura Kriminali harget nhar it-13 ta' Settembru, 2010 izda din ma gietx komunikata lill-akkuzat Bugeja. Dan wassal sabiex is-seduta ta' wara kellha tigi differita sabiex l-akkuzat jirregola ruhu. Id-difiza ta' Bugeja ghalqet il-provi nhar it-12 ta' Novembru, 2014, saret trattazzjoni fis-seduta ta' wara u s-sentenza inghatat finalment fil-21 ta' Dicembru, 2015.

Mid-decizjoni tal-Qorti ta' Gudikatura Kriminali gie ntavolat appell mir-rikorrent odjern datat 23 ta' Dicembru, 2015. Dan l-appell gie appuntat ghall-ewwel darba aktar minn sentejn wara cioe nhar it-22 ta' Frar, 2017 quddiem l-Imhallef Antonio Mizzi. Dan is-smigh izda gie differit tlett darbiet mill-Qorti bir-raguni li kienet mpenjata mod iehor u darba ghaliex ma kienx notifikat l-akkuzat Bugeja. Finalment l-appell gie trattat quddiem l-Imhallef Mizzi nar l-24 ta' April, 2018 u gie differit ghad-decizjoni ghall-31 ta' Ottubru, 2018 izda d-decizjoni ma nghatatx dak in-nhar. Stante l-irtirar tal-Imhallef sedenti bl-eta tal-pensjoni l-appell gie assenjat lill-Imhallef Edwina Grima li appuntat l-appell ghall-25 ta' Jannar, 2019 u tat id-decizjoni nhar l-20 ta' Marzu, 2019.

Illi l-Qorti vverifikat mill-atti li fil-mument li l-prosekuzzjoni bdiet tressaq il-provi taghha, li huma pjuttost voluminuzi u b'hafna xiehda, din irnexxielha tressaq dawn il-provi fi zmien sentejn f'seduti li kienu pjuttost twal. Fil-mument li l-kaz wasal fi stadju tal-provi difiza l-Qorti rat li beda jinqala kull intopp possibbli sabiex il-kaz ma jkunx jista' jkompli. Fil-fatt fejn qabel l-akkuzat Bugeja kien isostni li ma kellux bzonn Avukat issa beda jinsisti li jkun assistit minn Avukat. Irrizulta car li kien hemm nuqqas ta' komunikazzjoni bejn l-Avukat tal-Ghajnuna legali nominat u l-akkuzat almenu dwar is-smigh tal-kaz. Bosta mir-ragunijiet ghad-dewmien fl-istadju tal-provi difiza izda l-Qorti rat li ma kienux b'tort jew rizultat ta' agir tar-rikorrent odjern Bugeja, anki ghaliex hu kien il-habs u kien jiddependi fuq l-awtoritajiet sabiex itellawh il-Qorti u wkoll li jaghtuh access ghall-Avukat. In oltre, l-bidla fil-gudikanti wasslet ukoll ghal dewmien anki fl-istadju tal-provi difiza. Jirrizulta fil-fatt li l-uniku prova li tressqet fl-istadju tal-provi difiza kienet ix-xiehda ta' Bugeja nnifsu u saret trattazzjoni ghalhekk id-dewmien ta' erba' snin sabiex finalment inghalaq dan l-istadju ma jirrizultax lil din il-Qorti li kien gustifikat. Lanqas jista' jinghad li dan id-dewmien jista' b'xi mod jigi mputat lir-rikorrent Bugeja izda kien aktar rizultat tal-mod kif kien qed jigi amministrat is-smigh tal-kaz mill-awtoritajiet koncernati kemm jekk huma l-Pulizija, l-Awtoritajiet tal-Habs u wkoll l-amministrazzjoni tal-Qrati.

Illi fl-istadju tal-Appell din il-Qorti ma ghandha l-ebda dubju li d-dewmien ta' tlett snin u nofs sabiex l-appell gie trattat u deciz huwa

zmien eccessiv u certament ma jistax jigi mputat lir-rikorrent. Irrizulta li anki f'dan l-istadju tal-kaz id-dewmien gie rizultat ta' nuqqasijiet mill-awtoritajiet fosthom differimenti minhabba l-hafna mpenji tal-Qrati, bidla fil-gudikant u nuqqasijiet ta' notifika. Jirrizulta lill-Qorti li ghalkemm il-gudikanti jaghmlu l-almu kollu taghhom sabiex il-kazijiet jinqatghu fl-aqsar zmien possibbli huwa llum evidenti, anki minn diversi decizjonijiet precedenti ta' din il-Qorti kemm kif preseduta kif ukoll diversament preseduta u wkoll tal-Qorti Kostituzzjonali, li n-numru ristrett ta' gudikanti ghax-xoghol voluminuz li jidhol fil-Qrati u n-nuqqas kbir ta' rizorsi adegwati fil-Qrati, kemm ghal dak li hu spazju u wkoll haddiema kwalifikati, qed iwassal ghal dewmien eccessiv fir-rizoluzzjoni ta' proceduri bhal ma gara wkoll fil-kaz tar-rikorrent odjern.

Konkluzjoni:

Illi tenut kont ta' dak kollu suespost, u eskluzi wkoll l-ewwel sitt snin tal-proceduri fil-konfront tar-rikorrent odjern stante n-nuqqas ta prova dwar x'gara f'dawn is-snin fl-atti, din il-Qorti tqis li f'dan il-kaz irrizulta li ghalkemm il-kwistjoni verament kienet wahda kumplessa u wkoll ghalkemm ghal ftit mid-dewmien il-kondotta tal-partijiet kienet ukoll wahda mir-ragunijiet ghall-istess, finalment jirrizulta lil din il-Qorti li kien il-mod kif il-proceduri gew trattati u kondotti mill-awtorita gudizzjarja u wkoll l-awtoritajiet l-ohra koncernati li wassal ghal dewmien sproporzjonat, partikolarment fl-istadju tal-provi difiza u wkoll fl-istadju tal-appell, b'dana li l-Qorti tqis li ghal dawn ir-ragunijiet id-dritt ghal smigh xieraq fi zmien ragjonevoli tar-rikorrent gie miksur fit-termini tal-artikoli citati minnu.

Rimedju:

Illi ghal dak li huwa rimedju xieraq iz-zewg partijiet issottomettew li f'dan il-kaz din il-Qorti ghandha tordna l-hlas ta' danni morali u mhux danni materjali. Tenut kont li wiehed qed jitkellem fuq dewmien ta' mill-anqas tmien snin il-Qorti, in linea wkoll ma decizjonijiet precedenti taghha dwar dan il-punt, tqis li kumpens ta' elfejn u hames mitt Euro (€2,500) likwidat arbitrio boni viri huwa idonju fic-cirkustanzi."

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

10. Permezz ta' dan l-appell l-Avukat tal-Istat qiegħed jitlob ir-revoka tal-kumpens morali akkordat lill-attur mill-Ewwel Qorti fis-somma ta' €2,500. L-Avukat tal-Istat jsostni li m'għandu jkun akkordat l-ebda kumpens morali lill-attur primarjament għal tlett raġunijiet, u ċioè (i)

għaliex id-dewmien fil-proċeduri mhuwiex attribwibbli lill-Istat iżda huwa kaġun tal-komplessità tal-proċeduri u tal-aġir tal-attur, (ii) għaliex l-attur huwa "*career criminal*" u (iii) għaliex id-dewmien fil-proċeduri ma kkawżax dannu gravi lill-attur.

11. Fir-rigward tal-argument tal-Avukat tal-Istat li l-attur huwa "*career criminal*" din il-Qorti ftit għandha xi tgħid. Dan l-argument huwa manifestament irrelevanti, għaliex il-fedina penali tal-attur bl-ebda mod ma tista' sservi biex tnaqqaslu mill-garanzija ta' smigħ xieraq protetta mill-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni Ewropea. Fi kwalunkwe każ din il-Qorti ma tistax tifhem kif il-fedina penali tal-attur influwenzat b'xi mod l-andament tal-proċeduri mertu ta' din il-kawża. Huwa frankament ċensurabbli li l-Avukat tal-Istat iressaq argument bħal dan biex jipprova jiġġustifika dewmien esaġerat f'proċeduri li huwa stess ammetta li seħħ.

12. Fir-rigward tal-argument li d-dewmien tal-proċeduri ma kienx irraġonevoli għaliex il-każ kien kumpless u li fi kwalunkwe każ parti minn dewmien kien attribwibbli lill-attur, il-Qorti tosserva li l-Avukat tal-Istat talab konferma ta' dik il-parti tas-sentenza appellata fejn l-Ewwel Qorti sabet li fil-proċeduri kriminali in kwistjoni kien hemm dewmien irraġonevoli u għalhekk dan l-argument diġà jfalli fuq dak il-binarju ġaladarba din il-kwistjoni tinsab deċiża b'mod finali mill-Ewwel Qorti. Fi kwalunkwe każ, u wara li rat l-atti tal-proċeduri kriminali in kwistjoni, il-Qorti tqis li dan l-argument huwa manifestament infondat.

13. Il-Qorti tibda billi tirrileva li ma taqbilx mal-Ewwel Qorti li ma jirriżultax x'ġara bejn l-2002 u l-2008 u li għalhekk dawn is-snin m'għadhomx jittieħdu in konsiderazzjoni għall-fini tad-determinazzjoni dwar jekk kienx hemm jew le dewmien irraġonevoli. F'rikors li kien ġie preżentat mill-Avukat Ġenerali fil-proċeduri kriminali fit-23 ta' Diċembru 2008 kien ġie spjegat hekk:

> "4. Illi fit-tielet (3) jum tax-xahar ta' Novembru 2008 l-Avukat Ġenerali bagħat l-atti tal-kawża bir-rinviju tal-ħamest ijiem peress li rriżulta difet f'atti ta' l-istess kawża a tenur ta' l-artikolu 432(2) tal-Kodiċi Kriminali u għaldaqstant il-Qorti ġiet mitluba terġa tibda l-kumpliazzjoni u tagħlaqha fi żmien ħamest'ijiem tax-xogħol u tibgħat l-atti lill-Avukat Ġenerali kif prevvist fl-artikolu 432(2)(3) ta' l-imsemmi Kodiċi.
>
> 5. Illi konsegwenza t'hekk il-prosekuzzjoni kellha terġa tressaq lill-imputati fosthom lill-Alfred Bugeja b'arrest." (*fol.* 64 tal-proċess kriminali)

14. Għalhekk, a kuntrarju ta' dak ikkonsidrat mill-Ewwel Qorti, mill-atti jirriżulta suffiċjentement x'ġara bejn Novembru 2002 u Novembru 2008. Dak iż-żmien il-kawża kienet għadha fi stadju ta' provi tal-prosekuzzjoni, u f'Novembru 2008 il-proċeduri kontra l-attur kellhom jerġgħu jibdew minħabba li l-atti tal-kumpilazzjoni kienu difettużi. Dan id-dewmien żgur ma jistax jiġi attribwit lill-attur u huwa l-Istat li għandu jirrispondi għalih.

15. Inoltre, il-Qorti tosserva li huwa kompletament żbaljat l-argument tal-Avukat tal-Istat li d-dewmien kien attribwibbli lill-appellat għaliex il-kawża damet xi erba' snin fi stadju tal-provi tiegħu minkejja li l-unika prova tiegħu kienet ix-xhieda tiegħu stess. Wara li rat l-atti tal-proċeduri

kriminali l-Qorti tosserva li d-dewmien fl-istadju tal-provi difiża mhuwa bl-ebda mod attribwibbli lill-appellat, iżda kien kaġun ta' nuqqasijiet varji da parti tal-Istat. Il-Qorti rat li fejn l-appellat ma deherx dan kien biss għaliex l-awtoritajiet tal-ħabs ma kinux ħaduh il-Qorti. Dan huwa nuqqas li huwa attribwibbli lill-Istat u żgur mhux lill-appellat li ma kellu l-ebda kontroll fuq l-agir tal-awtoritajiet tal-ħabs. Il-Qorti tinnota inoltre li mill-atti tal-kawża kriminali jirriżultaw diversi nuqqasijiet min-naħa tal-avukat tal-għajnuna legali li kien ġie appuntat biex jassisti lill-appellat, li jew ma kienx jidher quddiem il-Qorti jew saħansitra ma kienx imur jiltaqa' mal-appellat jew jirrifjuta li jitkellem miegħu biex tkun tista' tiġi preparata d-difiża tiegħu. Eżempju ċar ta' dan jinsab fil-verbal tal-20 ta' Frar 2013 fejn il-Qorti tal-Maġistrati vverbalizzat hekk:

> "Deher l-imputat mhux assistit.
>
> Il-Qorti tinnota li l-intimat għarraf lill-Qorti li għalkemm kienet appuntat lil Dr. Mark Mifsud Cutajar fit-30 ta' Novembru, 2012, huwa ma setgħax jikkomunika miegħu peress li qatt ma rrispondih."

16. Mill-atti jirriżulta ampjament li dan ma kienx nuqqas ta' darba min-naħa tal-avukat tal-għajnuna legali tant illi l-Qorti tal-Maġistrati kienet eventwalment sabet lill-istess avukat ħati ta' disprezz minħabba n-nuqqas kostanti li jaqdi d-doveri tiegħu.

17. Fil-bqija jidher li nħlew numru ta' seduti għaliex il-prosekuzzjoni ma dehritx jew għaliex il-kawża ġiet differita mill-Qorti. Barra minn hekk fl-14 ta' Frar 2011 il-kawża kienet ġiet differita *sine die* wara li l-proċess kien

sprovvist minn kopja ta' traskrizzjonijiet ta' telefonati allegatament magħmula mill-appellat. L-avukat tal-appellat u l-prosekuzzjoni kienu talbu kopja ta' dawn it-traskrizzjonijiet li kienu ġew esebiti wkoll fi proċeduri oħra iżda sad-data tas-seduta msemmija kienu għadhom ma sarux. Minħabba dan in-nuqqas, li wkoll ma jistax jiġi attribwit lill-appellat, intilfu numru ta' xhur. Imbagħad, kif sewwa osservat l-Ewwel Qorti, id-dewmien ta' aktar minn tlett snin biex jiġi deċiż l-appell huwa rraġonevoli u żgur mhux attribwibbli lill-appellat.

18. Il-Qorti tosserva għalhekk li mill-assjem tal-provi jirriżulta li l-maġġior parti tad-dewmien fil-proċeduri kriminali in diżamina la kien kaġun tal-komplessità tal-każ u lanqas ma kien attribwibbli lill-appellat. Minflok jirriżulta manifestament li l-maġġior parti tad-dewmien kien il-konsegwenza ta' nuqqasijiet varji tal-Istat kif appena spjegat. Għalhekk dan l-argument tal-Avukat tal-Istat huwa għal kollox żbaljat.

19. Fir-rigward tar-referenza magħmula mill-Avukat għas-sentenza fl-ismijiet Avukat Cedric Mifsud noe v. Avukat Ġenerali et tas-6 ta' Ġunju 2022 il-Qorti tosserva li l-fatti ta' dak il-każ bl-ebda mod ma jistgħu jiġu ekwiparati ma' dawk tal-każ odjern. Il-każ li għalih jagħmel referenza l-Avukat tal-Istat kien jitratta proċeduri ta' stħarriġ amministrattiv inizjati minn individwu li kien applika biex jixtri ċ-ċittadinanza Maltija u li l-applikazzjoni tiegħu kien ġiet miċħuda mill-Istat. Proċeduri li jirrigwardaw ix-xiri ta' ċittadinanza bl-ebda mod ma jistgħu jiġu ekwiparati ma'

proċeduri kriminali għaliex proċeduri kriminali fejn persuna tkun qed taffaċċja l-possibilità ta' inkarċerazzjoni żgur li joħolqu livell ta' ansjetà fl-akkużat u l-familjari tiegħu. Dan apparti li d-determinazzjoni ta' kawżi kriminali fi żmien raġonevoli huwa importanti sabiex tiġi mħarsa l-effikaċja u l-kredibilità tal-amministrazzjoni tal-ġustizzja u għalhekk hemm ukoll element ta' interess pubbliku ġenerali.[1] Għalhekk l-argument tal-Avukat tal-Istat li d-dewmien tal-proċeduri kriminali in kwistjoni ma kkawżax ħsara gravi huwa nfondat fiċ-ċirkostanzi u qed jiġi miċħud.

Decide

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tiċħad l-appell tal-Avukat tal-Istat, u billi dan l-appell huwa manifestament frivolu u vessatorju, tikkundanna lill-Avukat tal-Istat sabiex iħallas l-ispejjeż għall-darbtejn.

Mark Chetcuti Prim Imħallef	Giannino Caruana Demajo Imħallef	Anthony Ellul Imħallef

Deputat Reġistratur
gr

[1] Ara per eżempju: **H v. France** (QEDB, 24/10/1989); **Katte Klitsche De La Grance v. Italy** (QEDB, 27/10/1994) ; **Scordino v. Italy (no. 2)** (QEDB, 29/03/2006)